

Befolkningsutviklingen

Helge Brunborg

Folkemengden økte betydelig også i 2013, men litt mindre enn i de foregående årene. Vi må tilbake til 2006 for å finne en lavere prosentvis vekst i folketallet. Veksten var på 1,1 prosent, eller 57 800 personer, om lag 8 000 lavere enn i rekordåret i 2011. Nedgangen i veksten skyldes først og fremst høyere utvandring og lavere innvandring og fødselstall. Fødselsoverskuddet i 2013 var snaue 18 000, litt lavere enn i de fem foregående årene. At det er flere fødsler enn dødsfall skyldes mest at det er mange flere unge voksne enn gamle, men også at fruktbarheten i Norge fortsatt er relativt høy.

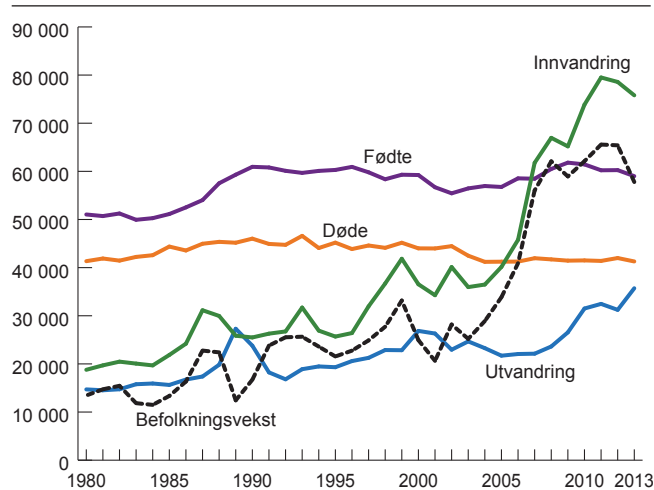
Fruktbarhet

Samlet fruktbarhetstall (SFT) har nå sunket fire år på rad, fra 1,98 barn per kvinne i 2009 til 1,78 i 2013, det laveste tallet siden 2002 (figur 2). Dette er likevel godt over det europeiske gjennomsnittet på rundt 1,6 barn per kvinne. For at det ikke skal bli befolkningsnedgang på lang sikt, må SFT være større enn 2,06-2,07 (reproduksjonsnivået), når vi ser bort fra inn- og utvandring (se tekstboksen om begreper og forklaringer). SFT har vært under 2,06 siden 1974. Folkemengden har likevel vokst kraftig, fordi det har vært store fødselskull som selv har fått barn, og på grunn av innvandring.

Den høye fruktbarheten i årene 2006-2010 ser ut til å ha vært midlertidig. En liknende utvikling har skjedd i de andre nordiske land (figur 3). I Norden har nå Island og Sverige høyere fruktbarhet enn Norge, og ellers i Europa er den høyere i Irland, Frankrike og Storbritannia.

Fruktbarheten har gått ned blant kvinner i alle aldre siden 2009, bortsett fra at det var en svak økning for kvinner 40-44 år, som illustrert i figur 4. Det er nå aldersgruppen 30-34 år som får flest barn, mot gruppen 25-29 år før 2010, og 20-24 år før midten av 1970-tallet. For tenåringer er fødselsraten den laveste vi har tall for, det vil si siden 1846, med under seks fødte per 1000 kvinner 15-19 år. For kvinner 40-44 år er fødselsraten tredoblet siden 1983, men likevel langt lavere enn den var før "kvinnerevolusjonen" på 1970-tallet. Da tok

Figur 1. Fødte, døde, innvandring, utvandring og befolkningsvekst 1980-2013

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Folkemengd og kvartalsvise befolkningsendringer.

flere og flere kvinner utdanning og ble yrkesaktive samtidig som det kom effektive prevensjonsmetoder som p-piller og spiral. Kvinner over 45 år får fortsatt få barn, godt under 1 barn per 1000 per år, selv om det har vært en viss økning siden 1980-tallet.

Det skjer altså fortsatt en endring av fødslenes plassering i livsløpet. Den gjennomsnittlige fødealderen fortsetter å øke (for alle fødsler, ikke bare den første), noe den har gjort helt siden 1975. Den har økt ekstra

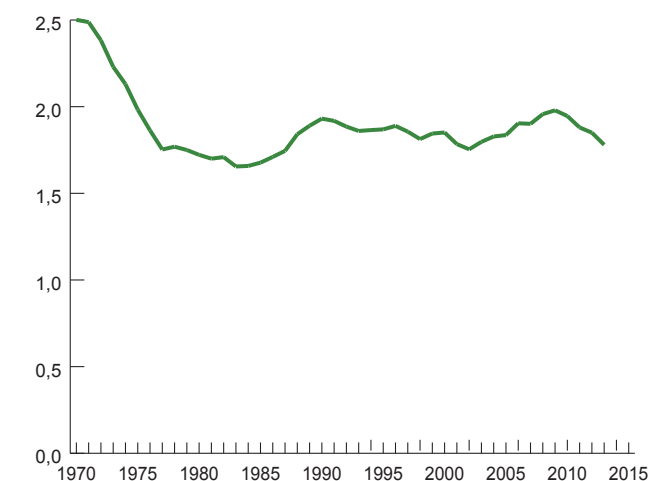
Tabell 1. Befolkningsendringer

År	Folketall per 1.1.	Levende-fødte	Dødsfall	Innvandring	Utvandring	Nettoinnvandring	Fødsels-overskudd	Befolknings-vekst	Innenlandske flyttinger
1996-2000 gj.snitt	4 299 171	60 196	45 102	27 465	18 546	8 919	15 094	24 025	170 573
2001-2005 gj.snitt	4 420 819	59 522	44 348	34 690	22 885	11 805	15 174	26 696	191 433
2006-2010 gj.snitt	4 743 195	60 151	41 573	62 710	25 169	37 541	18 577	56 017	205 349
2011	4 920 305	60 220	41 393	79 498	32 466	47 032	18 827	65 565	226 361
2012	4 985 870	60 255	41 992	78 570	31 227	47 343	18 263	65 405	230 343
2013	5 051 275	58 995	41 282	75 789	35 716	40 073	17 713	57 781	234 795
2014	5 109 056								

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Folkemengd og kvartalsvise befolkningsendringer.

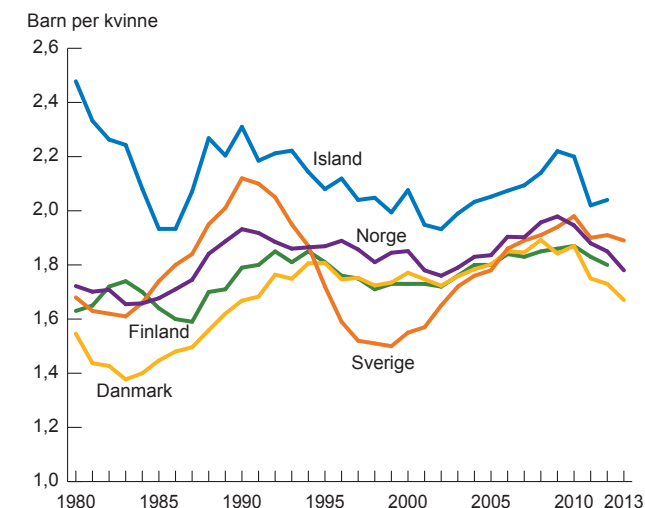
Helge Brunborg er forsker ved Gruppe for offentlig økonomi og befolkningsmodeller (hbr@ssb.no)

Figur 2. Samlet fruktbarhetstall (barn per kvinne) 2000-2013

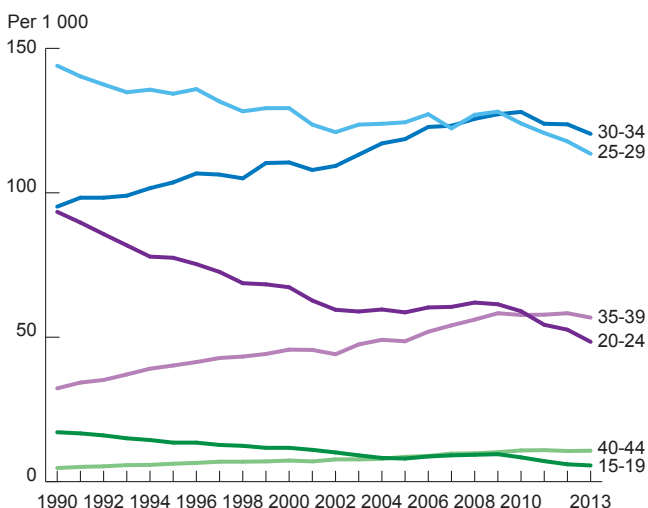
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 3. Samlet fruktbarhetstall i de nordiske land

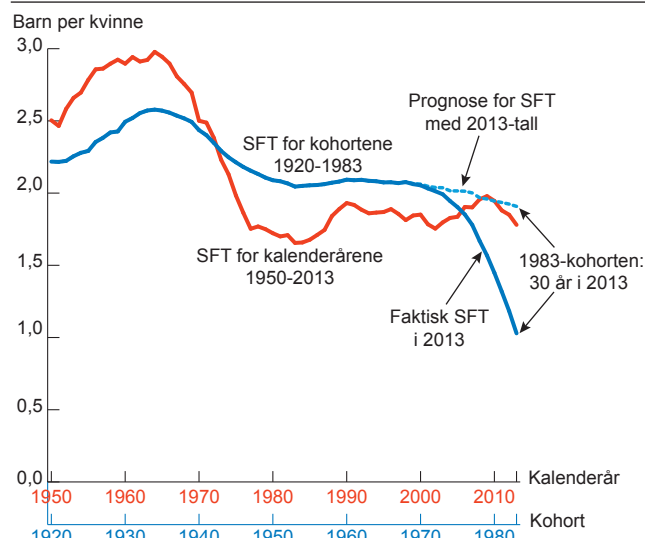

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4. Fødselsrater i femårsgrupper 1990-2013

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 5. Samlet fruktbarhetstall (SFT) for kalenderårene (periodene) 1950-2013 og kohortene 1920-1973, forskjøvet 30 år¹

¹ For kohortene 1965-1983 som ennå ikke er ferdige med å få barn, er prognosen for SFT laget ved å forlenge fødselsratene med registrerte tall for 2013 for de aktuelle aldre over 35 år.

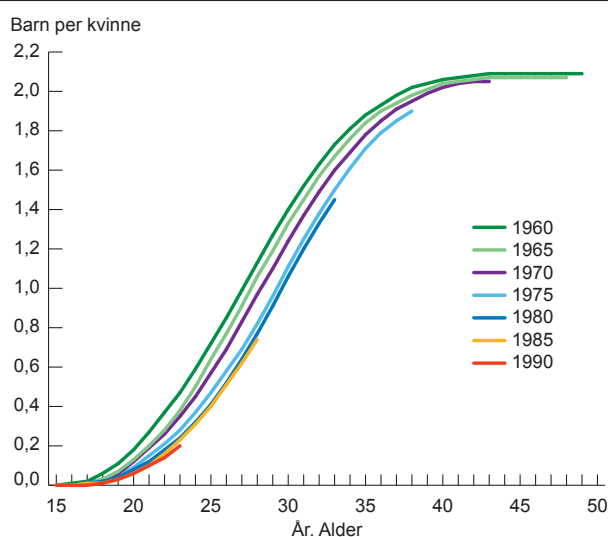
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

mye de siste årene, som innebærer en utsettelse av fødslene, og dette kan ha medvirket til en nedgang i SFT siden 2009.

Vi kan imidlertid også se på hvor mange barn et *kull* av kvinner har fått i alt i løpet av livet, dvs. ved 50 år, kalt samlet kohortfruktbarhet. Denne behøver ikke gå noe særlig ned selv om det årlige SFT, kalt periodefruktbarheten, går ned. Dette kan nemlig skyldes utsettelse av fødsler, det vil si at kvinner føder ved stadig høyere alder. SFT har vært over 2 barn per kvinne for nesten alle kohorter født i årene før 1973, som vist i figur 5. Unntaket er kohortene 1903-1907, som ble rammet av vanskelige kår i mellomkrigstiden.

Figur 5 viser SFT både for perioder (rød strek) og kohorter (blå streker), men med to akser som er forskjøvet tretti år i forhold til hverandre. Tretti år tilsvarer omtrent den gjennomsnittlige fødealderen. Den heltrukne blå streken viser hvor mange barn de forskjellige kohortene hittil har fått. Kohorter født etter 1964 er imidlertid ikke ferdige med å få barn ennå. For disse kohortene har vi derfor ekstrapolert fødselsratene med tall fra siste tilgjengelige observasjonsår (2013), som vist i den stiplede blå streken. 1964-kohorten, som ble ferdig med å få barn i 2013, fikk gjennomsnittlig 2,08 barn i alt. 1973-kohorten, som var 40 år og hadde fått 1,99 barn i 2013, vil trolig ende opp med 2,04 barn, som vist i den tynne blå streken. Den ferskeste kohorten vi har tatt med tall for er 1983-kohorten, som vil få 1,91 barn i følge vår ekstrapolasjon, men for denne kan det skje betydelige endringer framover da den bare var 30 år i 2013 og da hadde fått 1,03 barn. For nyere kohorter blir usikkerheten større og større.

Figur 6. Antall barn i alt over livsløpet for kohortene 1960-1990 (kumulerte fødselsrater)

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Det er altså godt mulig at kohortfruktbarheten vil synke til under 2 barn per kvinne for kohorter født etter 1977, men det er for tidlig å kunne si noe sikkert om dette.

Utviklingen av barnetallet over livsløpet er vist i figur 6 for hver femte kohort siden 1960. Ingen av de nyere kohortene har passert barnetallet for tidligere kohorter ved en gitt alder. Dette styrker muligheten for at kohortfruktbarheten vil synke til under 2 barn per kvinne.

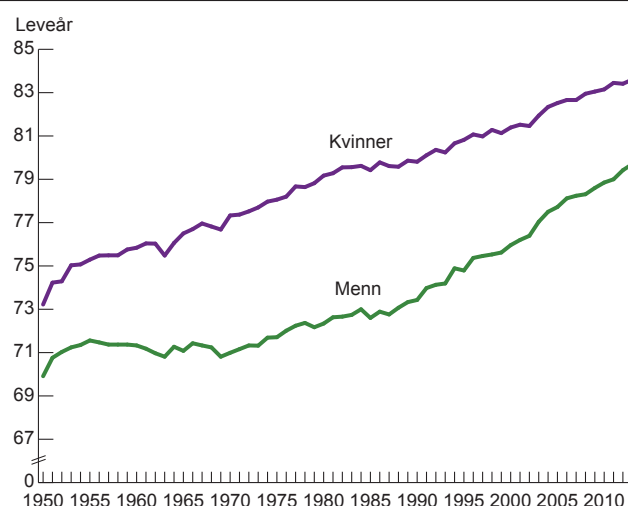
Barnløsheten er fortsatt ikke stor i Norge, og lavere enn i de fleste andre europeiske land. Den har økt svakt de siste årene, til 12,6 prosent for kvinner i 1968-kohorten (som var 45 år i 2013) og til 21,6 prosent for menn i 1963-kohorten (som var 50 år i 2013). Svært få kvinner får første barn etter 45 år. Til gjengjeld er det en stadig større andel som får bare ett barn, 14,9 prosent blant kvinner i 1968-kullet. Det er også en synkende andel som får 3 eller flere barn (31,4 prosent for 1968-kullet).

Det er uklart hvorfor fruktbarheten har sunket i Norge de siste årene. Nedgangen har nå vart såpass lenge at den neppe kan skyldes bare tilfeldigheter. Kanskje vi heller må lete etter forklaringer på hvorfor fruktbarheten var så høy i årene 2006-2010, da den var over 1,9 barn per kvinne. Imidlertid har mange andre nordiske og europeiske land har hatt en liknende utvikling, slik at vi ikke bare kan se på norske forhold.

Levealder og dødelighet

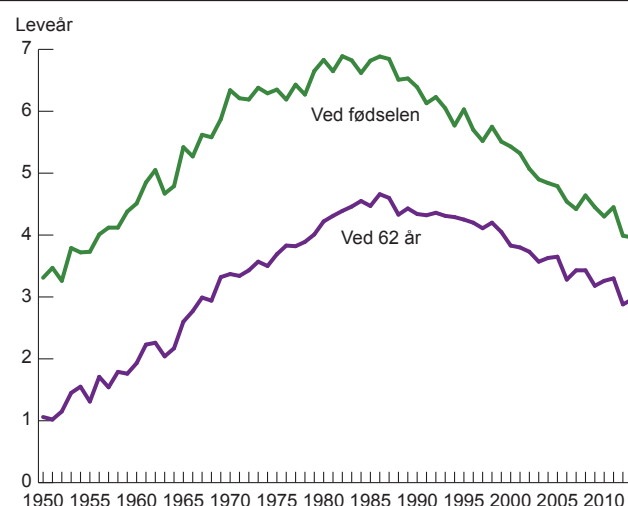
Det døde 41 300 personer i Norge, litt færre enn året før, men omtrent like mange som i årene 2004-2011. Dette skyldes at den synkende dødeligheten i alle aldre mer eller mindre kompenserer for at det blir flere eldre i befolkningen. For tiden er det imidlertid ingen økning i de aldre hvor dødeligheten er betydelig, dvs. over 80 år (figur 26), fordi det er de små fødselskullene fra årene 1925-1943 som blir gamle.

Figur 7. Forventet levealder ved fødselen for kvinner og menn. 1950-2013

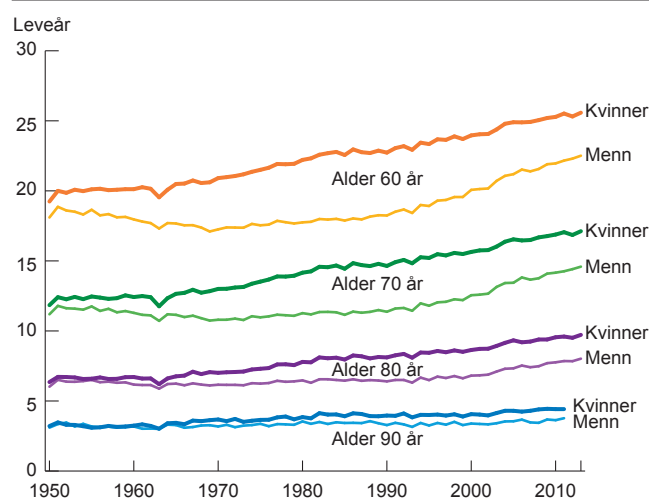
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 8. Forskjell mellom kvinner og menn i forventet gjenstående levetid ved aldrene 0 og 62 år, 1950-2013

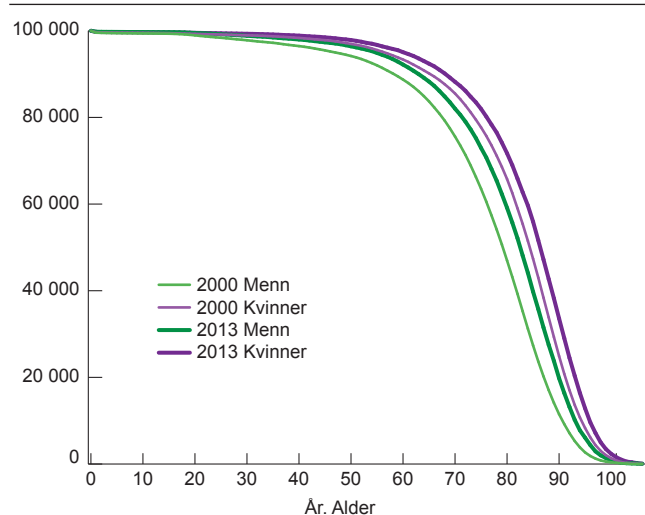

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 9. Forventet gjenstående levetid ved ulike aldre for kvinner og menn 1950-2013

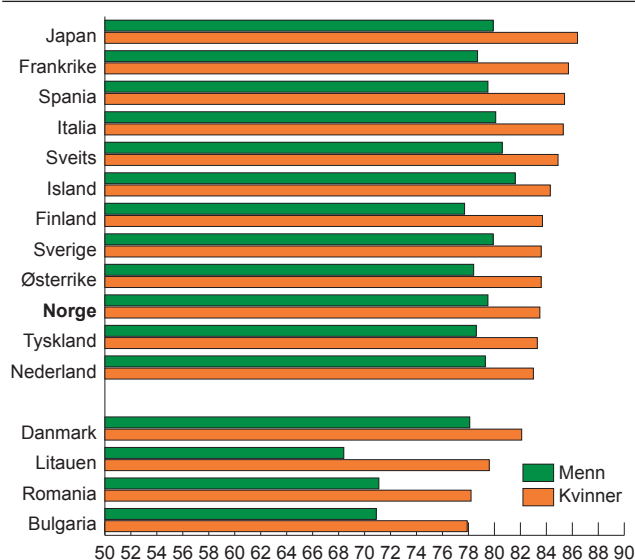

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 10. Overlevelseskurver for kvinner og menn i 2000 og 2013¹

¹ Kurvene viser hvor mange personer det er igjen ved hver alder av et hypotetisk kull på 100 000 personer ved fødselen.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 11. Forventet levealder ved fødselen i utvalgte land 2012

Kilde: Eurostat og Japans statistikk.

Fra 2012 til 2013 steg levealderen med 0,21 år for begge kjønn samlet. Dette er en økning omtrent på samme nivå som de siste 10-15 år. Fortsatt øker levealderen raskere for menn (0,28 år) enn for kvinner (0,19 år) (figur 7). I 2013 var forventet levealder ved fødselen 79,65 år for menn og 83,61 år for kvinner. Dette er den høyeste levealderen noen gang i Norge. Forskjellen mellom kvinners og menns forventede levealder blir stadig mindre og var 4,0 år i 2013, som er den laveste forskjellen siden 1955 (figur 8). Mye av denne minskingen skyldes at levealderen øker raskt også for eldre personer. De siste 10-20 år har denne økt raskere for menn enn for kvinner, som vist i figur 9. Derfor synker også forskjellen mellom forventet gjestående levetid for 62-åringer, som vist i den nederste kurven i figur 8. Det blir altså mindre og mindre forskjell mellom hvor lenge kvinnelige og mannlige pensjonister kan regne med å leve.

Hvor ligger levealderen i Norge i forhold til andre land?

I 2012 hadde sju andre europeiske land høyere levealder enn Norge, når vi ser på begge kjønn kombinert. I åtte land levde kvinnene lenger og i fem land mennene lenger, som vist i figur 11. Flere sør-europeiske land, som Frankrike, Spania, Italia og Sveits, ved siden av de nordiske, utmerker seg med svært høy levealder for kvinner, men fortsatt er det japanske kvinner som lever lengst i verden. Som vist i figur 12 og 13 øker levealderen for norske kvinner og menn omtrent som i de andre nordiske land, mennene kanskje noe raskere.

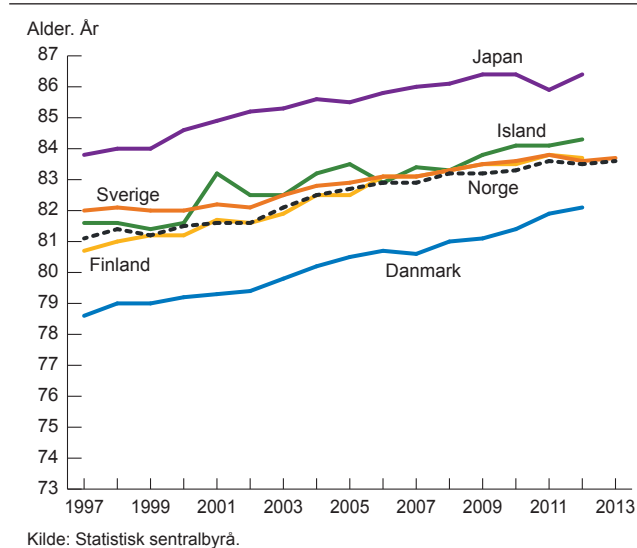
Helsedirektøren uttrykte nylig bekymring for at levealderen i Norge sakker akterut i forhold til andre land, da «Norge med sine 81,4 år ligger på 13. plass (10. plass i OECD) i forventet levealder ved fødsel» (<http://helsedirektoratet.no/Om/nyheter/Sider/okt-innsats-for-okt-levealder.aspx>). Det er imidlertid ikke enkelt å si nøyaktig på hvilken plass levealderen i Norge ligger internasjonalt, da dette avhenger av mange forhold, som observasjonsperiode, definisjoner (bl.a. hvilke aldersgrupper som tas med), og hvilke land som inkluderes (bl.a. av hvor små land som tas med).

I følge Eurostat lå Norge på en delt 8.plass i 2012 og på en 7.plass i 2003. I følge FN lå vi på 11. plass i 2005-2010, dersom Hong Kong ikke regnes med (<http://esa.un.org/unpd/wpp/Excel-Data/mortality.htm>). FNs tall viser at vi lå på 13. plass i 1990-95, på 7. plass i 1980-85, på 2. plass i 1990-95, og på 1. plass i 1950-65. I følge en annen datakilde som det ofte refereres til, CIAs database, lå Norge på en delt 26. plass i 2013, med Monaco (lite land) på topp med hele 89,63 år for begge kjønn, Macao (ikke selvstendig stat) på andreplass (84,46 år) og Japan på tredjeplass (84,19 år) (https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/rawdata_2102.txt). Sløyfer vi Macao og Hong Kong, som er deler av Kina, og land med under 100 000 innbyggere, kommer Norge på delt 14. plass, bak bl.a. seks ikke-europeiske land (Japan, Singapore, Australia, Canada, Israel og New Zealand). Imidlertid er CIAs estimat for Norge for 2013 på 80,44 år betydelig lavere enn det faktiske tallet på 81,66 år.

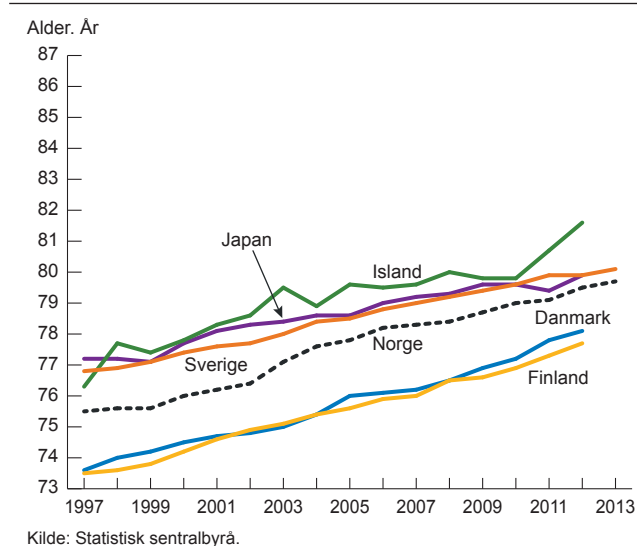
Disse eksemplene illustrerer problemene med internasjonale sammenlikninger av levealderen. Levealderen i Norge er høy, men ikke lenger den høyeste, som på 1950-tallet. Imidlertid øker levealderen for tiden såpass raskt i Norge at den kan komme til å gå forbi noen land med høyere levealder.

Den synkende dødeligheten i alle aldre og spesielt i de høyeste, medfører at overlevelseskurvene blir mer og mer rektangulære. Figur 10 viser at over halvparten av mennene vil leve til de er 82 år og over halvparten av kvinnene til de er 86 år. Dette er en betydelig endring siden 2000, da halvparten av menn og kvinner kunne regne med å leve til de var henholdsvis 79 og 84 år gamle. Dersom ingen døde før de var 60 år ville forventet levealder ved fødselen øke med 2,9 år for menn og 2,0 år for kvinner, i følge dødeligheten i 2013. Spedbarnsdødeligheten (døde under ett år) betyr i dag lite for levealderen. En ytterligere reduksjon av denne til null, fra 2,5 per 1000 levendefødte i 2013, ville bare

Figur 12. Forventet levealder ved fødselen for kvinner i de nordiske land og Japan, 1997-2013

Figur 13. Forventet levealder ved fødselen for menn i de nordiske land og Japan, 1997-2013

medføre en økning i forventet levealder ved fødselen på 0,2 år.

Inn- og utvandring

Den klart viktigste årsaken til befolkningsveksten er fortsatt høy innvandring, selv om det var en nedgang på nærmere 3 000 fra året før (figur 1). Imidlertid har en sterkt økende utvandring bidratt til å redusere nettoinnvandringen betydelig, med over 7 000 fra 2012 til 2013. I 2013 utgjorde nettoinnvandringen 69 prosent av befolkningsveksten, om lag som i de foregående årene. Utvandringen var om lag 4 500 høyere enn i 2012 og den høyeste noen gang. Den viktigste årsaken til den økende utvandringen er det voksende antallet innvandrere, som har betydelig større utvandringssannsynlighet enn resten av befolkningen. Utvandringen er særlig høy for utdannings- og arbeidsinnvandrere som har bodd kort tid i Norge. Opprydding i Det sentrale folkeregisteret i Skattedirektoratet i 2013 av personer

Statistisk sentralbyrå

Tabell 2. Land med størst innvandring til Norge i 2013, etter statsborgerskap

	Innvandring	Utvandring	Nettoinnvandring
I alt	75 789	35 716	40 073
Norge	8 855	10 680	-1 825
1 Polen	10 502	3 093	7 409
2 Litauen	5 573	1 172	4 401
3 Sverige	5 271	4 215	1 056
4 Filippinene	2 815	1 079	1 736
5 Somalia	2 765	190	2 575
6 Eritrea	2 729	73	2 656
7 Romania	2 544	236	2 308
8 Danmark	2 018	1 165	853
9 Tyskland	1 597	1 454	143
10 Spania	1 535	410	1 125
11 India	1 500	719	781
12 Latvia	1 349	456	893
13 Storbritannia	1 331	970	361
14 Bulgaria	1 204	127	1 077
15 Island	1 104	715	389
16 Thailand	1 092	221	871
17 Russland	1 016	434	582
18 USA	994	741	253
19 Afghanistan	990	72	918
20 Kina	930	567	363

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

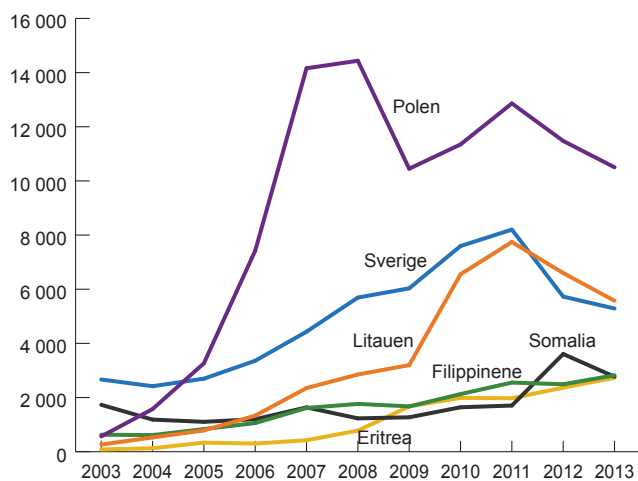
som har flyttet ut for lengre tid siden, har imidlertid også bidratt til den høye registrerte utvandringen i 2013. Det er for tidlig å si om utvandringssannsynligheten har økt.

Polske statsborgere utgjør fortsatt den største gruppen av personer som innvandrer til Norge (tabell 2), selv om betydelig færre kommer nå enn i toppåret 2008, som vist i figur 14. Svenske statsborgere utgjorde i 2012-2013 den tredje største innvandringsgruppen, etter litauiske statsborgere. Men det var også stor utvandring av svenske statsborgere, slik at nettoinnvandringen blant disse ble bare litt over 1000, det vil si at de kom på niendeplass i 2013 når vi sammenligner nettoinnvandring.

Det har kommet færre av både svensker og litauere de to siste årene. Dette må ses i sammenheng med et noe strammere arbeidsmarked i Norge. I 2013 var det omtrent like mange filippinske, somaliske og eritreiske statsborgere som innvandret. Antall somaliere som kom, har gått betydelig ned, mens det har kommet flere filippinere og eritreere de siste årene. Innvandringsgrunnen varierer imidlertid for disse gruppene. De fleste eritreere kommer hit på grunn av flukt, mens filippinerne kommer på grunn av utdanning (særlig som au pair), arbeid og familie.

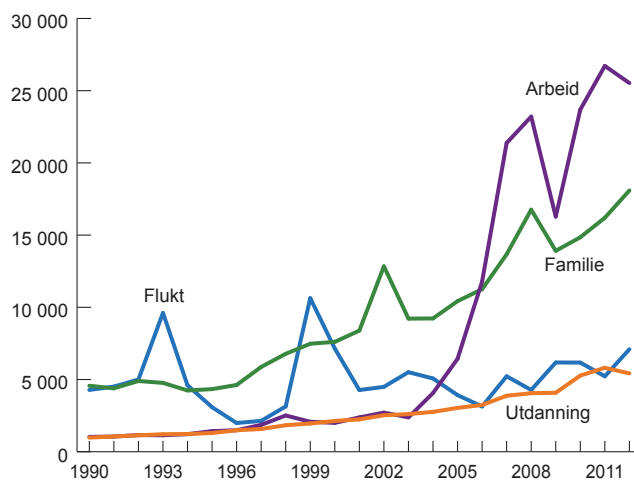
Stadig flere statsborgere fra de kriserammede landene i Sør-Europa innvandrer til Norge, trolig på grunn av et svakt arbeidsmarked i hjemlandene, men antallet er fortsatt lavt sammenlignet med innvandring fra andre land (se figur 16). 1 500 spanske statsborgere flyttet til Norge i fjor, en tredobling siden finanskrisen begynte

Figur 14. Største innvandringsland i 2013 etter statsborgerskap, utvikling siden 2003

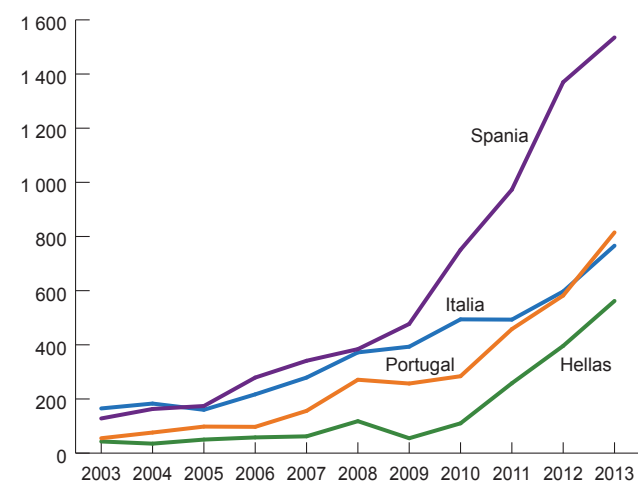
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 17. Innvandring etter innvandringsgrunn og innvandringsår, ikke-nordiske borgere. 1990-2012

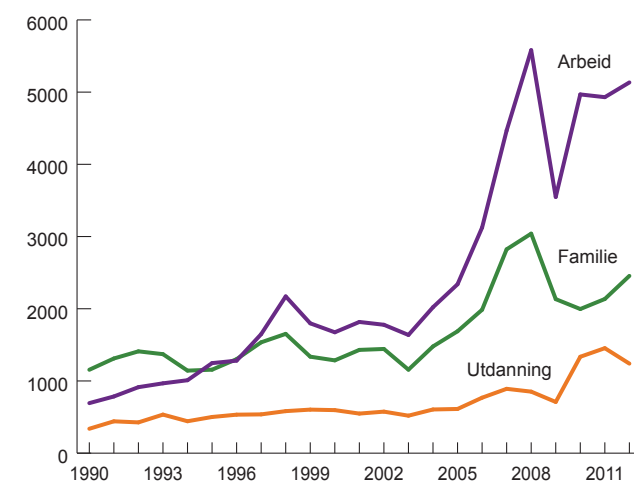
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 15. Innvandring av statsborgere fra land i Sør-Europa. 2003-2013

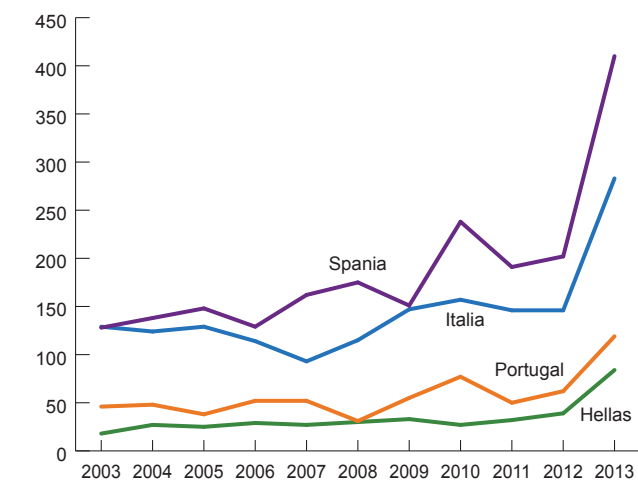
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 18. Innvandring etter innvandringsgrunn for statsborgere fra Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand. 1990-2012

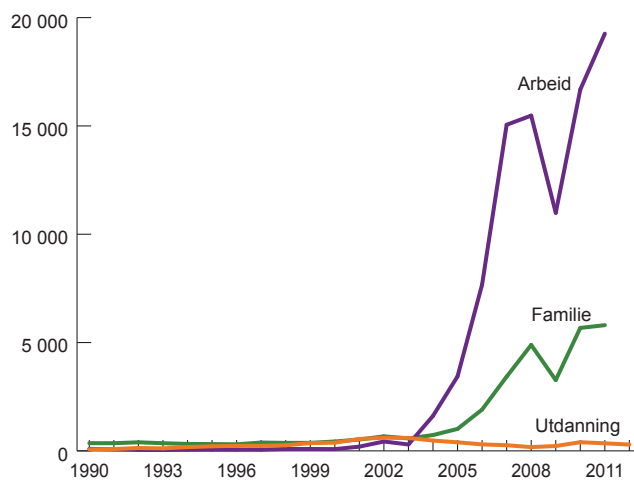
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 16. Utvandring av statsborgere fra land i Sør-Europa. 2003-2013

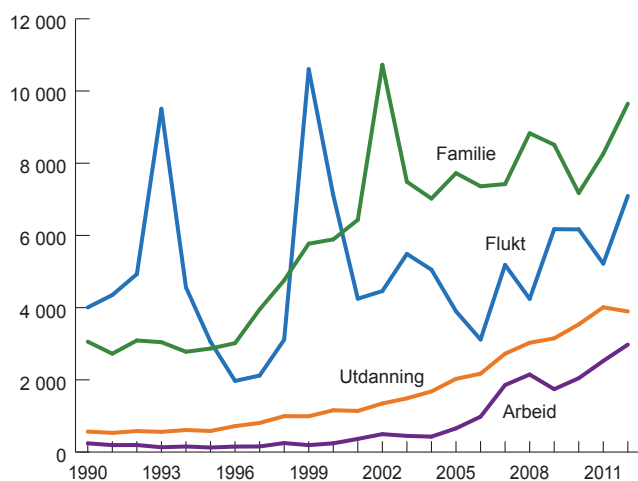
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 19. Innvandring etter innvandringsgrunn for statsborgere fra nye EU-land i Øst-Europa. 1990-2012

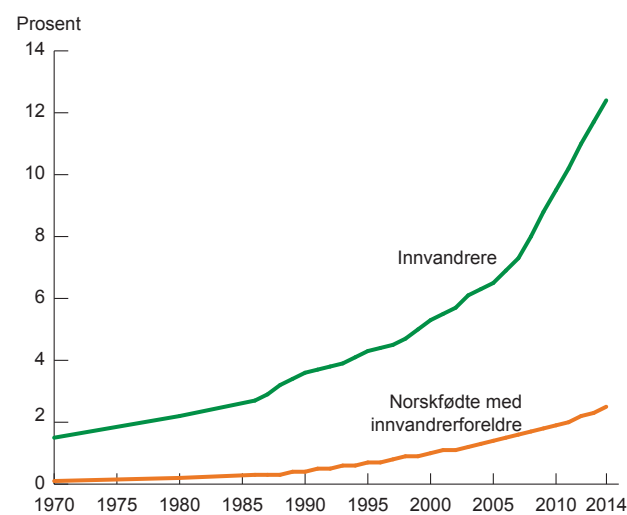
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 20. Innvandring etter innvandringsgrunn for statsborgere fra resten av verden (Afrika, Asia, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EØS, Oseania utenom Australia og New Zealand, og statsløse). 1990-2012

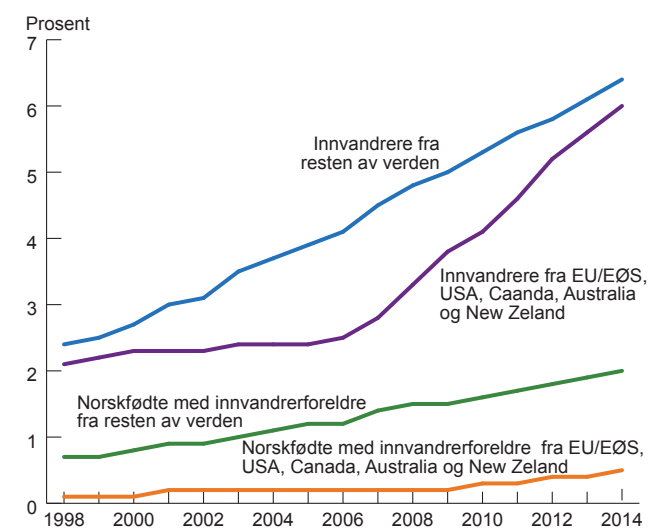
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 21. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i prosent av folkekongden. 1970-2014

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 22. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre etter landbakgrunn i prosent av folkekongden. 1970-2014

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

i 2008. Også fra Italia, Portugal og Hellas har det vært økning, særlig fra Hellas med en tidobling siden 2009. Likevel kom det færre enn 4 000 statsborgere fra disse fire landene til sammen i fjor, det vil si godt under innvandringen fra Litauen alene. Riktignok har også utvandringen fra Norge av de fire søreuropeiske nasjonalitetene økt betydelig de siste årene, se figur 16, men antallet er fortsatt lavt (i alt 900 i 2013, en fordobling fra året før). Det ser altså ut til at en del innvandrere fra Sør-Europa ikke får etablert seg tilstrekkelig godt i Norge til at de blir her i lenger tid.

Statsborgere fra land utenfor Norden må oppgi innvandringsgrunn når de bosetter seg i Norge. Som figur 17 viser, har arbeid vært den dominerende innvandringsgrunnen siden 2007. Familieinnvandringen, som har økt jevnt siden 1990, omfatter både gjenforening og familieetablering, bl.a. mellom innvandrere og personer uten innvandrerbakgrunn. Mange av de som kommer som familieinnvandrere, kommer fra land med mange arbeidsmigranter til Norge, som Polen og Litauen. Fordi det har kommet færre fra disse to landene de siste to årene, samt at innvandringen fra det sørlige EU fortsatt er relativt lav, fikk vi en liten nedgang i arbeidsinnvandringen i 2012, og trolig også i 2013 (statistikken blir publisert 4.9.2014).

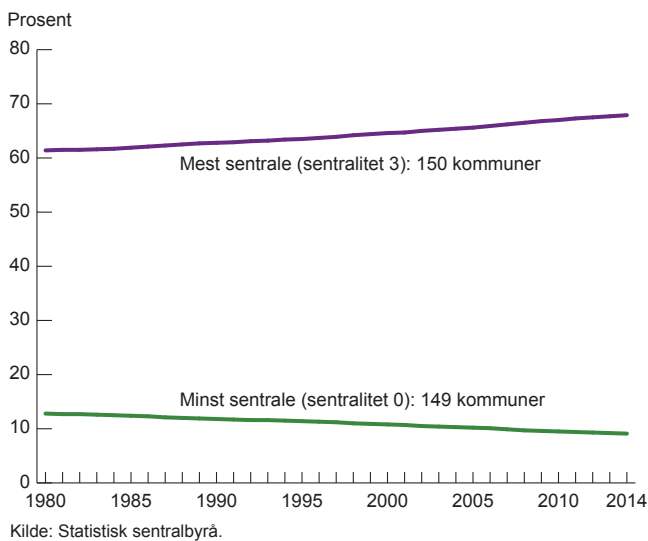
I figurene 18-20 vises grunnene for innvandrere med første statsborgerskap i tre store landgrupper. Arbeidsinnvandring er den vanligste grunnen for de to første gruppene, da det er få eller ingen restriksjoner på innvandring fra disse landene. Personer fra land utenfor EØS-området, den tredje landgruppen (figur 20), må søke om arbeidstillatelse for å kunne arbeide i Norge. Også for disse har det vært en betydelig økning, til nesten 4 000 i 2012, men som fortsatt er godt under den øvre grensen som er satt til 5 000.

Den høye innvandringen de siste årene har ført til at antall innvandrere i befolkningen stiger raskt, se figur 21. Den 1.1.2014 bodde det 633 000 innvandrere og 126 000 norskfødte barn av innvandrere i Norge. Dette utgjør henholdsvis 12,4 og 2,5 prosent av befolkningen, i alt 14,9 prosent, som er en fordobling siden 2004. Andelen personer med bakgrunn fra EU/EØS-området (samt USA, Canada, Australia og New Zealand) har vokst betydelig siden 2005 (fra 34 til 44 prosent av all innvandring) og er nå nesten like stor som fra resten av verden (figur 22). Mange innvandrere fra EU/EØS-området har imidlertid vært her kort eller flytter ganske raskt ut igjen, samt at fruktbarheten er lav, slik at de hittil har fått relativt få barn, som vist i nederste kurve i figur 22.

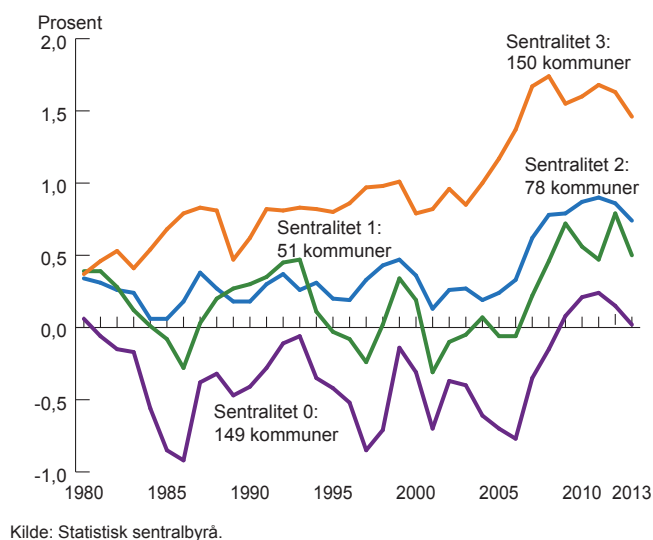
Innenlandske flyttinger og regional befolkningsutvikling

Antall innenlandske flyttinger over kommunegrensene økte til 235 000 i 2013, det høyeste tallet noen gang. Flyttingene bidro til en ytterligere sentralisering av bosettingen. Det var innenlandsk utflyttingsoverskudd i 264 av de 428 kommunene. Den 1. januar 2014 bodde

Figur 23. Folkemengden fordelt på kommunenes sentralitetsnivå. 1980-2014. Prosent

Figur 24. Befolkningsvekst etter sentralitet. 1980-2013. Prosent per år

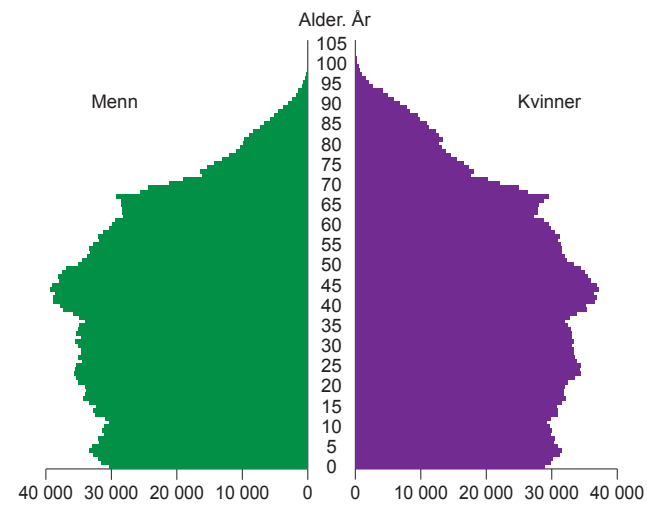

67,9 prosent av befolkningen i de 150 mest sentrale kommunene, det vil si de seks landsdelssentrene og kommunene rundt dem, mens andelen i de 149 minst sentrale kommunene gikk ytterligere ned, til 9,1 prosent (figur 23). Også innvandring bidrar til sentraliseringen, men fordi det er innvandringsoverskudd til nesten alle landets kommuner (407), medfører den høye innvandringen at langt færre kommuner enn tidligere får synkende folketall (131 i 2013, mot 230 i 2006). Befolkningsveksten er fortsatt størst i de mest sentrale kommunene og minst i de minst sentrale kommunene, der den stort sett har vært negativ siden 1980 (se figur 24).

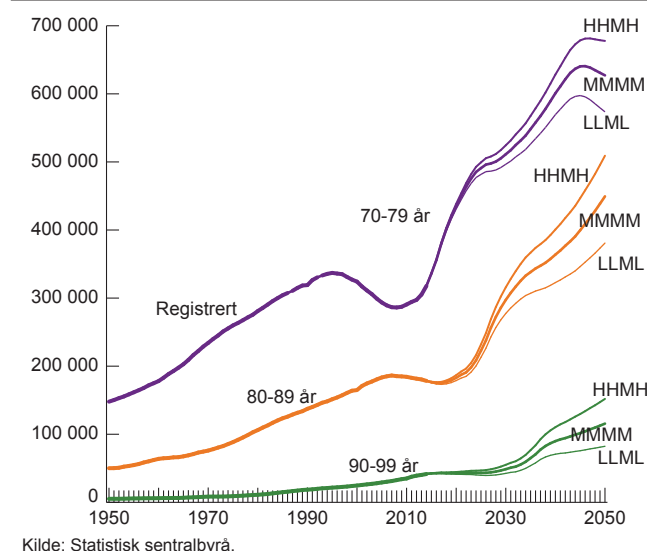
Aldersstruktur

Befolkningen fortsetter å bli gradvis eldre. I 2014 var gjennomsnittsalderen 39,3 år og medianalderen 38,0 år, begge de høyeste noen gang. Siden 2006 har gjennomsnittsalderen økt med 0,5 år og medianalderen med

Figur 25. Befolkningspyramide for Norges befolkning den 1.1.2014

Figur 26. Antall personer i noen tiårsgrupper for eldre. 1950-2050

1,0 år. Den høye innvandringen de siste ti årene har ført til en litt yngre befolkning enn vi ellers ville hatt, da en stor del av innvandrerne er mellom 20 og 40 år. Innvandringen har likevel ikke motvirket aldringen som skjer på grunn av lavere fruktbarhet og dødelighet, bl.a. fordi også innvandrerne blir eldre. Innvandringen har medført at det største kullet i befolkningen nå er 44-åringene, se figur 25. Dette kullet ble født i 1969 (67 700) og har siden vokst med nesten 9 000 personer til 76 400 på grunn av innvandring. Det har for lengst passert 1946-kullet, som representerer det største fødselstallet i norsk historie (70 727). Innvandringen har også ført til at andelen i unge yrkesaktive eldre, 20-39 år, har vokst svakt de siste årene (til 26,8 prosent i 2014).

For tiden vokser antall den yngste aldersgruppen blant de gamle, 70-79 år, mens antall i eldre grupper, 80 år og over, synker (figur 26). Dette

Begreper og forklaringer

Befolkningsframskriving er anslag for framtidig utvikling av folkemengden. I Norge utarbeider SSB framskrivinger av folkemengden fordelt på alder og kjønn fram til 2100. Framskrivningene kommer i flere alternativer: De mest brukte er mellomalternativet (MMMM), også kalt hovedalternativet, samt høyalternativet (HHMH) og lavalternativet (LLML). De fire bokstavene i parentes indikerer om vi antar middels, høy eller lavt nivå for henholdsvis fruktbarhet, dødelighet, innenlandsk flytting og innvandring.

Bosatte omfatter personer som er registrert som bosatt i folkeregisteret, det vil si personer som bor her fast eller som har til hensikt å ha fast bosted i Norge i minst et halvt år, og som har gyldig oppholdstillatelse. Det er summen av bosatte som utgjør folkemengden i Norge. Nordiske borgere har automatisk gyldig oppholdstillatelse. Det samme gjelder for andre borgere av EU-land. Det er imidlertid mange som arbeider i Norge som ikke kommer med i statistikken, blant annet personer på korttidskontrakter. Det oppholder seg også en del personer i Norge uten tillatelse; de regnes heller ikke som bosatte. På den annen side inkluderer statistikken en del personer som har flyttet til utlandet uten at dette er registrert.

Kohort er en gruppe personer (et kull) som har opplevd noe i samme periode, som å bli født, gifte seg eller studere. Begrepet brukes mest om fødselskohorter.

Forventet levealder er det antall år en person i en gitt alder kan forventes å leve under gjeldende dødelighetsforhold i en periode (tverrsnitt), som regel ett kalenderår. Dette er et hypotetisk mål, ofte kalt for periodelevealderen. Forventet levealder beregnes i en dødelighetstabell fra de aldersavhengige dødssannsynlighetene for et gitt år for hvert kjønn og for ulike alderstrinn. Det er vanligst å publisere denne for alder 0, det vil si forventet levealder ved fødselen, som vist i figur 7. Den kan imidlertid også beregnes for andre aldre og gir da den forventede gjenstående levetiden. Den faktiske levealderen for en kohort kan vi imidlertid først få vite når det ikke er noen flere gjenlevende i kohorten, altså etter over hundre år. På grunn av dødelighetsnedgangen, som har vart i om lag to hundre år, er forventet levealder for kohorter systematisk høyere enn for perioder.

Innvandring er flyttinger til Norge i løpet av en periode, uavhengig av innflytternes fødeland og statsborgerskap. For eksempel inkluderer innvandringen til Norge i løpet av et kalenderår 8-10 000 norske statsborgere, mange av dem født i Norge og uten innvandrerbakgrunn.

Nettoinnvandring, også kalt innvandringsoverskudd, er forskjellen mellom antallet personer som flytter inn og ut av landet.

Nettoreproduksjonstallet (NRT) er gjennomsnittlig antall levendefødte jenter hver kvinne vil få gjennom den fødedyktige perioden under de gjeldende fruktbarhets- og dødelighetsforhold.

Innvandrere er personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og som har innvandret til Norge.

Norskfødte med innvandrerforeldre er personer som er født i Norge og har to foreldre som er innvandrere.

Innvandringsgrunn er grunn til første innvandring, slik grunnen framkommer i utlendingsforvaltningens registre, og slik den ellers kan avledes fra ulike relevante variabler, se www.ssb.no/innvgrunn/. De viktigste innvandringsgrunnene som blir registrert er arbeid, familie, flukt og utdanning.

Samlet fruktbarhetstall (SFT) beregnes som summen av ettårige aldersavhengige fødselsrater for kvinner 15-49 år i et kalenderår. Dette kan tolkes som antall barn hver kvinne i gjennomsnitt vil føde under forutsetning av at fruktbarhetsmønsteret i perioden varer ved, og at dødsfall ikke forekommer. For at det ikke skal bli befolkningsnedgang på lang sikt, må SFT være større enn 2,06-2,07 (reproduksjonsnivået), når vi ser bort fra inn- og utvandring. Dette tilsvarer et nettoreproduksjonstall på 1,0, se ovenfor, som tar hensyn til at det blir født litt flere gutter enn jenter og at noen dør før de er ferdige med å få barn.

Sentralitet beskriver en kommunes geografiske beliggenhet i forhold til tettsteder av ulik størrelse. Det er fire hovednivåer for sentralitet: En kommune har sentralitet 3 når den har funksjoner som et landsdelssenter eller dens befolkningstygdepunkt ligger innenfor 75 minutters reisetid med personbil fra et landsdelssenter (90 minutter for Oslo). Sentralitet 2 betyr at kommunen omfatter et tettsted med minst 15 000 innbyggere eller ligger innenfor 60 minutters reisetid fra et slikt tettsteds sentrum. Sentralitet 1 vil si at kommunen omfatter et tettsted med et folketall mellom 5 000 og 15 000 eller ligger innenfor 45 minutters reisetid fra et slikt tettsteds sentrum. Kommuner som ikke oppfyller noen av disse kriteriene, får sentralitet 0. Dersom en kommune oppfyller kravene til sentralitet på flere nivåer, gjelder det høyeste av disse nivåene.

skyldes at fødselstallene var lave i årene 1925-1943. Befolkningsframskrivningene viser at antall eldre vil øke sterkt framover, uansett hvilket framskrivningsalternativ vi ser på (figur 26). De nærmeste årene vil det skje en sterk vekst i antall personer 70-79 år fordi de store etterkrigskullene passerer 70 år. Dette vil særlig medføre økte pensjonsutgifter. På 2020-tallet vil det komme en sterk vekst i personer 80-89 år og på 2030-tallet av personer 90-99 år, som særlig vil påvirke utgiftene til helse og omsorg. Fordi den samlede folkemengden forventes å vokse betydelig, vil de relative tallene bli noe lavere, men hovedtrenden er den samme:

Det blir flere i de eldste aldersgruppene, nesten uansett hvilke rimelige forutsetninger som gjøres om den demografiske utviklingen framover.